

Ett fett problem?

En kulturanalytisk studie av övervikt och maskulinitet

Fredrik Nilsson

INLEDNING	3
SYFTE, METOD OCH MATERIAL	4
TIDIGARE FORSKNING	6
DISPOSITION	7
GENERNA, SAMHÄLLET OCH DEN KRAVFYLLEDA VARDAGEN	7
EN FET LIVSSTIL OCH LOKALA TRADITIONER	10
DEN SKÖTSAMME AVVIKAREN	13
ATT HANTERA PROBLEMATISKA RUM.....	17
BLAND SPEGLAR OCH MASKINER	17
”EN SKOCK KÄRRINGAR”?	19
MATEN, DIETEN OCH IDENTITETEN	20
”VÅGEN ÄR MAGISK”	23
ETT FETT PROBLEM? AVSLUTANDE REFLEKTIONER.....	25
KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING.....	27
KÄLLOR	27
LITTERATUR.....	27

Inledning

Fetma är en kronisk sjukdom och ett av de största hoten mot folkhälsan, enligt Världshälsoorganisationen, WHO. Särskilt oroande är att allt fler barn och ungdomar drabbas. Nästan hälften av den vuxna befolkningen i Sverige har en ohälsosam övervikt [...] Inget talar för att trenden är avtagande. Tvärtom. Idag är 1,7 miljoner män och 1,3 miljoner svenska kvinnor överviktiga eller feta.

Vid 2000-talets inledning hördes allt fler oroliga röster som menade att övervikt och fetma var ett allvarligt hot mot folkhälsan. I massmedia förekom en diskussion som emellanåt hade panikens karaktär (Sandberg 2004) och på Internet växte en vildvuxen flora hemsidor vars seriositet varierade. Citatet ovan kommer från *BMI Direkt* som hösten 2004 generöst erbjöd behövande kostnadsfri rådgivning och hjälp, men med en förhoppning att sälja viktnedkningsprodukter. Näring till debatten hämtades ur en stor mängd medicinska rapporter som publicerades vid samma tid. Ingela Melin, verksam vid *Karolinska Institutet* och *Överviktsenheten, Huddinge sjukhus*, hävdade exempelvis att ”obesitas är en enorm flodvåg som sköljer över oss, den tornar upp sig till ett gigantiskt folkhälsoproblem med epidemiska proportioner, ökningen är explosionsartad” (2001:11).¹

Problemet tycktes öka i omfattning, men var samtidigt ojämnt fördelat ur ett könsperspektiv. I *Folkhälsorapporten 2005* (Socialstyrelsen 2005) fastslogs att mer än hälften av männen i landet var överviktiga eller feta, jämfört med en dryg tredjedel av kvinnorna.² Livsstilsmagasinet *Attention* hakade på könsaspekten: ”De svenska männen är idag fetare, dummare och ensammare än kvinnorna ... Om utvecklingen rullar på domineras manligheten snart av en stor grupp lågutbildade, överviktiga och ensamma män. Dumma, feta och otäckt desperata” (december 2006). Utspelet kan avfärdas som både plumpt och oseriöst, men avslöjar något om de starka känslor som manlig övervikt och fetma gav upphov till.

Samtidigt som situationen i landet föreföll oroväckande framstod skånska män som ”fetare” än övriga delar av Sverige, statistiken rörande övervikt avvek dock inte

¹ Övervikt och fetma var dock inte ett nytt ”problem”, vare sig i samhällsdebatten eller i läkarvetenskapliga sammanhang (se t.ex. Schwartz 1986, Stearns 1997). I Sverige har övervikt varit föremål för moderna, vetenskapliga diskussioner åtminstone sedan 1800-talets mitt (Nilsson 2007). Den bibliska traditionen, där övervikt och fetma är kopplat till dödssynden frosseri, gör det möjligt att följa fördömande debatter ännu längre tillbaka i tiden.

² I *Folkhälsorapporten 2009* har siffrorna dock justerats till 50 % män respektive 40 % kvinnor (Socialstyrelsen 2009).

från det nationella genomsnittet (Rosvall, Khan, Nilsson & Östergren 2005:39-40). Den skånske mannens rondör noterades redan på 1700-talet då Carl von Linné gjorde sin skånska resa. Under 1800-talet observerade folklivsforskare med förundran och viss kritik samma sak. Eftersom frosseri tillhör dödssynderna utmanade den fete skåningen religiösa ideal, men även folkliga föreställningar om behovet av balans och återhållsamhet. I relation till religiösa värderingar och folkliga föreställningar verkade det inte bara omoraliskt utan också irrationellt att stoltsera med sin mage. Fenomenet följde likafullt en kulturell logik: En väl tilltagen mage var en eftersträvansvärd symbol på landsbygden, den representerade såväl lycka som potent manlighet (Nilsson 2008a). Kan en liknande kulturell logik förklara varför män i samtidskulturen i större utsträckning än kvinnor utvecklar övervikt och fetma? Denna fråga låg till grund för en pilotstudie som på uppdrag av *Centrum för Livsstilsfrågor (CFL)* genomfördes i Simrishamns kommun våren 2009. CFL:s intresse för forskning om fetmaepidemin i en socio-kulturell kontext är förankrad i CFL:s uppdrag som förespråkar nytänkande och en ambition att sätta en ny standard för hur man kan arbeta med befolkningens hälsa och en hållbar utveckling i samhället. Orsakskedjan bakom hälsa respektive ohälsa i det lokala perspektivet och CFL:s strävan efter ledande utveckling när det gäller individuell livsuppfattning och dess påverkan på hälsa är två andra viktiga orsaker som gjorde denna forskning viktig för CFL. Anledningen till att området valdes som undersökningsyta var att det återfanns fler överviktiga och feta män i denna kommun jämfört med genomsnittet i *Region Skåne* (Folkhälsoenkäten 2008). I denna rapport presenteras pilotstudiens resultat.

Syfte, metod och material

Orsakerna bakom den så kallade fetmaepidemin är inte helt fastlagda, men människors genetiska förutsättningar förmodas ha viss betydelse. Kulturella faktorer såsom vanor, livsstilsval och identifikationsmönster anses emellertid vara av avgörande vikt (t.ex. Rössner 1999, Rasmussen 2004). Om fler män än kvinnor utvecklar en ”ohälsosam” livsstil finns det anledning att belysa frågan ur ett genusperspektiv. Rapportens syfte är därför att diskutera hur kulturella föreställningar om maskulinitet påverkar mäns förhållningssätt till övervikt och fetma. På vilka sätt präglas mäns förhållningssätt till vikt av maskulina ideal? Finns det en större tolerans för manlig övervikt och fetma? För att använda ett populärt uttryck: Är övervikt ett fett problem eller en tillgång?

I syfte att förstå relationen mellan maskulinitet och övervikt/fetma används ett kulturanalytiskt perspektiv vilket innebär att männen i studien med egna ord får berätta om hur de uppfattar och hanterar sin vikt. Därigenom belyses hur mening skapas i det komplexa flöde av händelser och intryck som karaktäriserar ett liv. Detta kan även beskrivas som ett inifrånperspektiv som ska bidra till fördjupad kunskap om viktens kulturella dimensioner.

Ett inifrånperspektiv förutsätter kvalitativa metoder. I pilotstudien intervjuades ett tiotal personer och ytterligare några fördes det samtal med. Intentionen var att både studera ungdomar och äldre män, men en avgränsning var av tidsmässiga skäl nödvändig. Studien kom endast att omfatta män i åldern 46-65 år. Dessa män rekryterades med snöbollsmetoden, en kontakt ledde vidare till nästa. Subjektiva uppfattningar om övervikt och fetma var således vägledande i urvalet, inte antalet kilo eller *Body Mass Index (BMI)*. Samtliga intervjuade hade dock erfarenhet av att vara överviktiga och/eller feta i enlighet med den medicinska kategoriseringen. Eftersom syftet inte var att studera likheter respektive skillnader mellan individer ur dessa båda kategorier används i fortsättningen endast benämningen övervikt.

I framtida undersökningar är ett större åldersspann önskvärt för att på så sätt problematisera i vilken utsträckning generationstillhörighet påverkar mäns förhållningssätt till övervikt och fetma. Fler aspekter än maskulinitet bör förstås också fokuseras i en sådan undersökning. Övervikt och fetma förefaller till exempel variera i relation till socio-ekonomiska faktorer, en större andel överviktiga och feta män återfinns bland de ”icke facklärd” än bland ”högre tjänstemän” (Rosvall, Khan, Nilsson & Östergren 2005:39-40). Pilotstudiens material inbegriper förvisso individer med olika social bakgrund och yrkestillhörighet, men det hade krävts fler informanter ur olika socio-ekonomiska kategorier för att en sådan klassanalys skulle ha bärkraft.

Eftersom det handlar om en pilotstudie är således frågor och material begränsat, vilket påverkar resultatets generaliserbarhet. Dessa begränsningar till trots är det, tentativt och med hjälp av tidigare forskning, möjligt att utläsa en del generella tendenser. Citat från tre av intervjuerna kommer att användas för att åskådliggöra dessa tendenser. Dessa tre intervjuer är inte annorlunda till sitt innehåll jämfört med övrigt material, men tydligare i sina formuleringar. Informanternas namn är fingerade.³

³ Pilotstudien följde *Vetenskapsrådets* etiska riktlinjer.

Tidigare forskning

Även om medicinsk forskning understryker att det existerar en koppling mellan övervikt och kulturella mönster har kulturella dimensioner endast studerats i begränsad omfattning. Förmodligen var det därför som *Statens beredning för medicinsk utvärdering (SBU)* tidigt efterlyste forskning om livsstilens relation till övervikt och fetma (2002:399). Det behövs dock fortfarande mer kulturanalytisk forskning som undersöker hur övervikt och fetma är relaterade till identifikationsmönster, inte minst eftersom den forskning som existerar har en tydlig slagsida mot kvinnor. Internationellt har en rad studier publicerats som visar att kvinnor påverkas starkt av kroppsideal som förmedlas via populärkultur och att man eftersträvar anpassning till dessa ideal. Övervikt framstår som ett stigma som måste döljas eller hanteras med till exempel dieter eller olika träningsprogram (t.ex. Bordo 1993, Sobal & Maurer 1999, Stinson 2001). Liknande studier har publicerats i Sverige (t.ex. Liukko 1996, Johansson 1999, Meurling 2003). Andra belyser hur överviktiga istället för att anpassa sig utmanar idealen genom att varken dölja övervikt eller försöka gå ned i vikt (Braziel & LeBesco 2001, LeBesco 2004).

Kulturanalytisk forskning om hur män hanterat övervikt är i jämförelse mindre utvecklad, även om ett gryende internationellt intresse kan skönjas (t.ex. Watson 2000, Mosher 2001, McGann 2002, Lien 2004). I Sverige finns emellertid ännu ingen systematisk, kulturanalytisk undersökning av överviktiga män. Möjligtvis beror det relativa ointresset på ett vanligt återkommande antagande om att män, i motsats till kvinnor, inte riskerar stigmatisering till följd av övervikt (Stinson 2001:39). Det finns också forskning som indikerar att kvinnor är mer missnöjda med sina kroppar än män (t.ex. Germov & Williams 1999:117-119) och att män, generellt sett, är ointresserade av sina kroppar. Detta skulle kunna förklara varför män i större utsträckning än kvinnor går upp i vikt, men är det verkligen så enkelt? Knappast.

Kroppsfixering bland män är inte ovanligt (t.ex. Johansson 2002) och relationen till vikt inte fullt så oproblematisk som emellanåt hävdas. Den smala och vältränade kroppen är ett normativt ideal som varken kvinnor eller män undkommer, det talas om en smalhetskult (Stinson 2001:3) och en "hälsism" (Sandberg 2004:75). I denna kontext förväntas manskroppen vara hård och muskulös, vilket förmodas spegla en specifik maskulin identitet som vilar på disciplin, dynamik och förmåga att uthärda prövningar. Denna maskulinitet kan betraktas som hegemonisk (Connell 2003) och bygger på ett avståndstagande från den mjuka, feta kroppen (Johansson 2002:259). Överviktiga män

anses inte leva upp till idealen (jfr Bordo 1999:55-59, Gilman 2004:33), utan tillskrivs istället negativa epitet såsom dumma, orkeslösa, svaga och långsamma (jfr Sarlio-Lähtenkorva 1998:223).

Med avstamp i forskningsläget är det således än mer angeläget att undersöka hur maskulina ideal påverkar mäns förhållningssätt till övervikt. Överviktiga män förefaller avvika i relation till den hegemoniska maskuliniteten, vilket är paradoxalt med tanke på risken för stigmatisering. Kanske kan paradoxen förklaras om övervikten, precis som på 1800-talet, trots allt infogas i en maskulin kulturell logik? Låt oss med utgångspunkt i dessa diskussioner av tidigare forskning och maskulinitet vända uppmärksamheten mot pilotstudiens resultat.

Disposition

I *Generna, samhället och den kravfyllda vardagen* samt *En fet livsstil och lokala traditioner* studeras informanternas berättelser om orsakerna till övervikt och fetma. Därefter följer *Den skötsamme avvikaren* som behandlar informanternas relation till läkarvetenskapen och skötsamhetens ideal. I tre avslutande avsnitt, *Att hantera problematiska rum*, *Maten, dieten och identiteten* samt *"Vågen är magisk"* fokuseras kritiska situationer där maskulinitet förhandlas med utgångspunkt i övervikt. I samtliga avsnitt belyses hur informanternas tal om och vanor kring övervikt präglas av kulturellt formade normer. Rapporten avslutas med *Ett fett problem? Avslutande reflektioner* där resultaten sammanfattas.

Generna, samhället och den kravfyllda vardagen

I intervjuerna återkom några olika förklaringar till övervikten – en sådan utgick från genernas betydelse.

Jag inser att det är ett problem att vara överviktig men har svårt att göra mig av med min egen övervikt. Det finns ju flera anledningar till detta. Det har ju kommit fram på senare år att tittar du på din pappa och farfar och morfar så är det så du ser ut. Tittar jag på min pappa så är jag en exakt kopia av honom.
(Per)

Det ska inte överraska att informanterna förklarar sin övervikt med hänvisning till ett biologiskt arv. Föreställningen om att gener är av avgörande betydelse för hälsa och utseende är inte något som endast är lokaliserat till frågor om vikt (jfr Ideland 2002), det är en medicinsk förklaringsmodell som åberopas när en mängd olika sjukdomar och

sociala beteenden ska förklaras. Viljan att förklara sociala problem eller frågor med utgångspunkt i medicinska modeller kan betraktas som ett utslag av medikaliseringen av samhället (Kleinman 1988, Zola 2001). Detta är förvisso inte något som är unikt för just vår tid (Johannisson 2004), men möjligtvis har medikaliseringen intensifierats (Zola 2001:201-202). I detta sammanhang är medikaliseringen intressant eftersom en medicinsk diagnos kan befria individen från ett stigma som tidigare baserats på religiösa och/eller moraliska föreställningar (Zola 2001:204), vilket är en anledning till att *Överviktigas Riksförbund* verkar för att få fetma kategoriserat som en sjukdom. För informanterna i denna studie fungerar dock inte genetiska förklaringsmodeller som en tillflyktsort. Generna anses endast vara en bidragande orsak bland flera andra. Oftast fästs större vikt vid vardagen och ett komplext samhälle.

Min far är född på 1920-talet, det har aldrig varit ett uns fett när den mannen. Han har jobbat fysiskt mycket mer än vad jag har gjort, men han har aldrig varit utsatt för stress som jag. Han har aldrig ägt en mobiltelefon eller en fax, ingen datormaskin. Han har aldrig fått sms, email, ingenting har matat på honom. Han har haft max 4 kanaler på tv och några på radio ... Det är inte så lätt att veta vad som är rätt och fel. Och särskilt nu med den hysteriska [hälsoindustrin] ... alltså alla nyheter ska studsas mot dig och så ska du ta det till dig, sortera det snabbt som sjutton och säga att det bryr jag mig inte om, det är irrelevant, jag vill inte höra på det. Du ska sortera och det är inte så lätt.
(Stig)

Stig uttrycker en känsla av osäkerhet och utsatthet som kan relateras till bredare tendenser i samhället. I ett samhälle med ett högt uppdrivet tempo och en aldrig sinande ström information förväntas individer på egen hand fatta väl underbyggda beslut, oavsett om det handlar om pensions-, identitets- eller hälsofrågor. I ett sådant samhälle, präglad av nyliberala ideal, har ansvaret över såväl liv som död placerats i den enskildes händer (jfr Israel & Hermansson 1996). Valfriheten förefaller bli större, men samtidigt växer känslan av osäkerhet och utsatthet (t.ex. Bauman 2003, Sennett 2000). Väl medveten om de högt ställda kraven söker Stig emellertid inte en fristad i en kritik av samhället, ansvaret för hälsa och utseende vilar helt på honom: "Vad som är rätt och fel får du själv försöka tänka ut, anser jag. Du kan inte bolla det till någon annan och säga: Gör om mig, gör mig frisk och fin" (Stig). I Stigs berättelse framträder bilden av en medborgare som vill ta sitt ansvar, men som samtidigt indirekt erkänner sina tillkortakommanden.

Denna dubbla stress, att både hinna med arbetet och samtidigt utveckla ett hälsosamt vardagsliv, återkommer i intervjuerna.

Under åren har jag samlat på mig alla redskapen som behövs, jag tror att jag kan nittio procent av allt som är värt att veta om hur att gå ned i vikt. Jag har talat med dietisterna, jag har skaffat mig egen kunskap, jag förstår motionens betydelse, vikten av att träna. Jag visste precis hur jag skulle bära mig åt, men saknade förmågan. Och även om jag bestämde mig så föll det sen på att jag inte kunde motstå. När jag hade jobbat och var jättetrött: Korv med mos och hamburgare, på kvällen en chokladkaka för att få upp energinivån. (Lars)

Lars förmedlar, i likhet med Stig, ett dilemma. Väl medveten om att ansvaret för hälsa ligger hos honom har han systematiskt sökt efter kunskap, men kraven i arbetslivet har begränsat möjligheterna att leva ett hälsosamt liv. I mer direkt form än Stig erkänner han också ett tillkortakommande: Han kunde inte ”motstå” snabbmaten och sötsakerna efter en hård arbetsdag.

När informanterna erkänner tillkortakommanden och oförmåga att motstå frestelser tycks de samtidigt distansera sig från den hegemoniska maskuliniteten: De framstår som svaga, inte starka och disciplinerade. Trots det vill jag hävda att de inte nödvändigtvis ger uttryck för en försvagad maskulinitet. Maskulinitetsforskaren R.W. Connell menar att maskulinitet kan laddas på olika sätt beroende på tid, rum och social miljö (Connell 2003:85-86, 100), vilket gör det rimligare att tala om maskuliniteter. Det finns ett flertal maskulina manuskript, dvs. ”anvisningar för hur en man skall agera och vilka egenskaper han bör besitta för att uppfattas som en ’riktig man’” (Nilsson 1999:45). Genusteoretikern Judith Butler benämner detta ”en stiliserad upprepning av akter” (Butler 1990:140) och när männen erkänner sina tillkortakommanden ger de samtidigt uttryck för en sådan stiliserad akt. Beredskapen att offra sin hälsa till förmån för arbete ingår nämligen traditionellt som ett element i formering av maskulinitet (jfr Backman 2005:130, Watson 2000:90-94) och även familjen kan ingå i detta mönster: ”Jag kan säga så mycket att tiden inte har räckt till för fysiska aktiviteter, inte minst när barnen var små ... Jag har inte hunnit med när de var små, deras aktiviteter har gått före” (Per).

Det förefaller fullt möjligt att vara överviktig man utan att riskera stigmatisering eftersom manlighet kan konfigureras med utgångspunkt i en offerroll. I berättelser om livsstil och lokala traditioner återkommer denna förhandling kring hälsa och maskulinitet.

En fet livsstil, lokala traditioner och ambivalens

Enligt den brittiske sociologen Anthony Giddens, bland andra, ställs det numera större krav på aktivt identitetsarbete än vad som tidigare var fallet. Man föds inte längre in i traditionsbundna tillhörigheter, istället har identitet blivit ett livslångt projekt där livsstil och vanor är viktiga beståndsdelar. Dessa är relaterade till uppfattningar om vem man vill vara – eller inte vill vara – och är sålunda sammanflätade med identitetspolitik (Giddens 2002:101-102).

Vanors förmåga att skapa känslor av kulturell tillhörighet var en anledning till att männen i studien ogärna eller motvilligt följde experters hälsoråd. För Per var till exempel bokläsning en betydelsefull vana: ”Sedan är det en rejäl portion slöhet. Jag har hellre satt mig med en bok än gett mig ut. Det ska erkännas”. Genom ”erkännandet” av slöhet ges vanan nästan en syndfull eller omoralisk karaktär, vilket kan förklaras med att stillasittande förknippas med improduktivitet och lättja (jfr Nilsson 2008b). Väl medveten om dessa normer väljer han trots det boken framför fysisk rörelse, ett val som utmanar normen men som trots det följer en kulturell logik. Bokläsning ingår i en livsstil som förknippas med det goda livet.

Jag anser mig ha ett väldigt bra liv, jag är oerhört privilegierad och där finns en intressekonflikt eftersom magen gör mig sjuk. Men det här goda livet, jag dricker till exempel vin när jag äter och är ledig. Jag kostar på mig att göra det. Det är ju inte heller nyttigt för magen eller hälsan men jag gör det ändå för jag tycker om det. (Per)

Idén om det goda livet gör honom beredd att förhandla med sin hälsa, men förhandlingen är även en konsekvens av att övervikt inte nödvändigtvis definieras som ett stigma. Medie- och kommunikationsforskaren Helena Sandberg menar att: ”Föreställningar om övervikt, det vill säga hur vi människor uppfattar, förstår och tillskriver övervikt mening är något som framförhandlas av människor, i den egna tankeverksamheten, men också i samtal med andra människor i vår närhet” (Sandberg 2004:17). Den amerikanska kropps- och kvinnoforskaren Kathleen LeBesco har benämnt sådana tolkningsprocesser ”projects of fat resignification” (2001:77-84). Med det avses processer där övervikt och fetma inte laddas med negativa och ofta förutbestämda betydelser, istället skapas en mångfald av tolkningar. Oftast ryms det i dessa tolkningsprocesser en ambition att radikalt förändra de negativa uppfattningar om

överviktiga som förekommer i samhället. Huruvida en verklig radikalitet förekommer bland överviktiga män i Simrishamns kommun är dock osäkert, snarare ger informanterna uttryck för ett försiktigt prövande av argument. Per menar till exempel att övervikt inte utgör ett socialt problem: ”Rör du dig i kretsar som har ett annat livsstilmönster, de som springer maraton, så har [övervikten] inget positivt värde. Men rör du dig i kretsar som jag gör, så tror jag att det kan ha en positiv ... eller en mindre negativ inverkan” (Per). Toleransen för manlig övervikt är måhända inte i överensstämmande med hälsokulten och den hegemoniska maskuliniteten, men det förefaller möjligt att leva ett liv som överviktig utan att riskera socialt utanförskap. Även platsbundna traditioner lägger grunden till en mer tolerant hållning.

Det är ett stycke levande historia det här området. Så har jag upplevt det när jag kom hit. Jag tänker till exempel på den här kalaskulturen som finns här nere som var främmande för mig när jag kom hit. Det skulle vara kalas när det var födelsedagar, namnsdagar och barndop och i ganska stora proportioner [...] Och då är det massor med mat. (Per)

I en livsstil färgad av lokala mönster och traditioner undgår Per fördömande blickar och kommentarer, men inte bara det: ”Det är okay att ha en kula om du lagar mycket mat och i bekantskapskretsar så har jag varit en auktoritet på mitt område” (Per). Den runde kocken väcker inte anstöt i ett matintresserat socialt sammanhang, istället ger ”en kula” bäraren respekt. Även i andra situationer anses kroppsstorlek och en väl tilltagen mage ha positiv betydelse.

Jag säger inte detta kategoriskt, men ibland är det inte dumt att vara stor. Jag menar inte för att använda det fysiskt, men är du stor och står upp och säger något, då lyssnar folk. Jag har varit chef på extrema kvinnoarbetsplatser ... och det är inte lätt att vara chef på sådana platser. Men om man inte använde detta [kroppen] till vardags, så hade det ett väldigt intryck när man ställde sig upp och sa något högt. Jag tror att kroppsstorlek någon gång kan ha viss inverkan. Men det berättigar inte magen, men den kan ge en viss fysisk tyngd åt saker. (Per)

Föreställningen om att rondör ger pondus kan betraktas som en ingrediens i ett manligt manuskript. Historiskt har detta manuskript haft stor betydelse (Nilsson 2007, 2008a), men tycks alltså fortfarande ha viss giltighet även om det utmanar den hegemoniska maskuliniteten.

Den tolerans som Per uttrycker kan förvisso tolkas som ett utslag av att manlig övervikt inte utgör ett problem i kulturell mening. Fullt så enkelt är det emellertid inte. Maskulinitet är inte en stabil konstruktion, men skör och föremål för ständig utmaning och förhandling (jfr Butler 1993). I intervjumaterialet finns också en påtaglig ambivalens som tyder på just detta. För Pers del utgör till exempel de lokalbundna traditionerna ett argument ”som gör det möjligt att förklara bort magen”. Det anses viktigt ”att ha en förklaring eller bortförklaring som är någorlunda hållbar” (Per). Även om det således finns en mer tolerant hållning uppfattas övervikten som ett problem och detta kan hanteras genom ”bortförklaringar”. Talet om vikt utgör på så sätt en strategi varigenom maskulinitet förhandlas och ett hotande eller reellt utanförskap hanteras (jfr LeBesco 2001:77-80, Stinson 2001:61).

Olika sätt att tala om övervikt är dock inte den enda strategin som används. Strategier kan även inbegripa vardagliga vanor, träning och dieter, men också olika sätt att dölja övervikt. Det kan handla om klädval eller undvikande av platser där man riskerar att bli synlig som avvikare. Den amerikanske medieforskaren Jerry Mosher hävdar, något tillspetsat, att: ”Invisibility is the performativity most expected from fat” (2001:171). Inte minst i det offentliga rummet är osynliggörandet av övervikt och fetma i det närmaste ett informellt krav (jfr Kent 2001:135, Wilkins 2002:203-204). Informanterna har erfarenhet av detta informella krav och det har hanterats på olika sätt.

I vanliga sociala sammanhang med kläder på har jag aldrig skämts för att jag har varit överviktig i någon större omfattning. Det är ju inte kul, det är roligare att vara normalviktig, men inte att jag har försökt smyga mig undan eller göra mig mindre synlig. Men jag har försökt hantera det med hyfsat pösiga skjortor ... Alla jobb jag har haft har varit kavajjobb och kavaj är ett bra plagg för att åtminstone tro att man inte ser lika överviktig ut som om man har en tight t-shirt. Jag har varit mer snopen över att det har fungerat så bra som det har gjort. (Lars)

Lars har förvisso inte skämts över sin kropp, men har ändå försökt dölja den med hjälp av kläder. Ett trevligt och humoristiskt umgängessätt är en annan strategi som bidragit till osynliggöra ett utanförskap: ”Genom att vara trevlig, extra vänlig och hygglig, för att inte riskera att någon tyckte illa om mig” (Lars). Strategierna har dessutom medfört att fokus flyttats från kropp till person: ”Är man skicklig på det så ser människor på en på ett annorlunda sätt. Dom ser inte hur tjock man är, man framträder på ett annat sätt” (Lars). Antropologen Erving Goffman kallar dessa beteenden *Impression Management*

(jfr Goffman 1972:50-55), intryckskontroll, strategier eller kompetenser som individer utvecklar i syfte att passera som normal trots att man i något avseende avviker från normen. Intryckskontroll sker inte i ett kulturellt vakuum, utan färgas av ideal och normer. Ett ideal som återkom i intervjuerna var skötsamhet. I det följande diskuteras detta med utgångspunkt i informanternas relation till läkarnas expertkunskap.

Den skötsamme avvikaren

Informanterna var medvetna om att övervikt kan utgöra en hälsorisk, men hade olika erfarenheter av och uppfattningar om läkarvetenskapen.

Lars sökte kontakt med läkarvetenskapen i samband med att en stor nationell undersökning av svenskarnas vikt skulle genomföras.

Jag blev nyfiken då jag läste [om undersökningen] i Ystads Allehanda eller sydsvenskan 1998 eller 1999. Då skickade jag in en intresseanmälan och ville vara med i kontrollgruppen [...] Det var för att jag var nyfiken och för att det var spännande att vara med i ett projekt. (Lars)

En aura av objektivitet, rationalitet och sanning omger sedan länge läkarvetenskapen och förlämnar läkarna en framträdande roll i samhällsfrågor och –planering (Johannisson 1997, 2004). Av den anledningen är det inte överraskande att Lars talar om nyfikenhet och en känsla av spänning. Han hyste även en tillitsfull förhoppning om att mötet med läkarvetenskapen skulle hjälpa honom att förändra livet i en mer hälsosam riktning: ”Projektet skulle göra att jag hittade mer motivation att anstränga mig mer”. Projektet gav dessutom Lars en möjlighet att skapa en slags biografisk berättelse.

Det som är spännande är att man får hem materialet sedan och man kan fråga. Man ser om det är några värden som avviker [...] Sedan tycker jag om att fylla i sådana här krysslister, det är ju lite grann att berätta om sig själv. (Lars)

Biografiskt berättande, oavsett i vilken form det sker, ger individen en möjlighet att lägga livet tillrätta, att skapa ordning och därmed forma identitet (Svensson 1997). För Lars del var undersökningen kopplad till en biografisk process på två sätt. För det första synliggjordes kroppen och dess avvikelser genom att jämföras med en tänkt normalitet. Med utgångspunkt i den synliggjorda kroppen kunde han sedan ställa frågor till läkarna för att förstå vad som skedde inuti honom. Hans kropp blev till ett objekt för vetande för såväl läkarna som honom själv, ett objekt som sedan kunde modifieras i hälsosam

riktning. För det andra kunde han formulera en biografi genom att svara på de frågor som ”krysslistorna” innehöll. Lars berättelse är i detta avseende inte unik. Åtskilliga studier visar att undersökningar och diagnoser förvisso förklarar varför kroppen inte längre fungerar ”normalt”, men de ligger också till grund för identitetsprocesser (t.ex. Oakley 2007, Hansson 2007, Hammarlin 2009).

Samtidigt som biografien utgår från individens unika erfarenheter är emellertid berättelsen formad av en slags kulturella fantasier (Kjær 2009) och idealbilder som berättaren medvetet eller omedvetet knyter an till. För Lars var skötsamhet och disciplin viktiga beståndsdelar i det biografiska projektet: ”Sedan så har jag skött de kontrollerna jag blivit kallad till och svarat på en otrolig mängd frågor”. Det var inte endast i relation till undersökningen som dessa egenskaper lyftes fram: ”Jag tror att det är en fråga för psyket hur mycket man väger och arvet, generna, men det hanterar man med hjälp av sitt eget psyke” (Lars). Genom att betona skötsamhet och disciplin, en vilja att betvinga de begär han tidigare inte haft kraft att motstå, ”skrev” Lars in sig i ett identitetspolitiskt projekt med långa traditioner.

Skötsamhet och disciplin utgjorde centrala element i borgerlighetens självbild under 1800-talet (Frykman & Löfgren 1979) och kom sedermera att införlivas i arbetarrörelsens politiska projekt (Ambjörnsson 1988). Genom att framstå som skötsamma kunde borgerligheten och senare arbetarrörelsen göra anspråk på politiskt inflytande i samhället. I deras samhällsvisioner fanns inget utrymme för feta, veka, slappa karaktärer, istället var självbehärskning och ansvar ledstjärnor i en kamp mot en förlappad överklass (jfr Ekenstam 1993:93). Skötsamhet och disciplin upphöjdes också till viktiga egenskaper i formeringen av svenskhet under 1930- och -40-talet (Frykman 1993) eftersom de signalerade ansvarstagande för kropp, familj, hem och samhälle. Samtidigt var skötsamhet och disciplin inte könsneutrala egenskaper. Under 1800- och 1900-talet var förmågan att motstå frestelser och att stålsätta sig nära förbundna med maskulina identiteter (Ljunggren 2002:134-135). När Lars talar om skötsamhet och disciplin som viktiga egenskaper ger han således uttryck för ett traditionellt maskulint manuskript, trots att han tillhör en grupp som med utgångspunkt i den hegemoniska maskuliniteten skulle kunna definieras som avvikande och omanlig.

Skötsamheten är en central beståndsdel i samtliga informanternas berättelser, men det är samtidigt en egenskap som av vissa ges extra tyngd genom att sammanfogas med förmåga att, trots övervikt, prestera: ”Jag har ju aldrig upplevt mig själv som jättetjock. Jag har alltid upplevt mig själv som rörlig. Jag är ju inte smal, men jag upplever mig

inte som fet. Jag har ju alltid kunnat göra det jag vill, och då behöver du inte vara smal” (Stig). När förmågan att prestera i perioder blivit sämre till följd av vikten har detta resulterat i tysta överläggningar med sig själv där kravet på skötsamhet och disciplin varit framträdande: ”Nu har det gått för långt, nu får du skärpa till dig” (Stig). Vi såg tidigare att informanterna talade om sig själva som ansvarstagande medborgare. Här återkommer denna bild. För Stig är det viktigt att göra rätt för sig, att inte framstå som någon som ligger samhället till last. Även om man har fyllt 50 år.

Ju äldre man blir, desto bekvämare blir man. Om man inte är fanatisk, när man kommer upp i femtio, då blir man lite bekväm. Det gäller ju att ta sig ännu mer i kragen än när man är tjugofem. Det är viktigt att du kan göra momenten på ditt jobb eller din fritid, att kunna hänga med dina barn. (Stig)

När Stig knyter an till skötsamhetens tanketradition genom att betona förmågan att prestera trots övervikt utmanas den hegemoniska maskuliniteten, men också föreställningen om den fete mannen som slö och passiv. Detta kan försiktigt beskrivas i termer av narrativt motstånd (Cordell & Ronai 1999) som ifrågasätter vedertagna ”sanningar” om överviktiga. I motsats till Lars söker emellertid Stig inte stöd i läkarvetenskapen, istället ställer han sig kritisk till experternas uppfattningar om normalitet.

Jag räknar ju inte mig själv eller min fru som att vara som tabellerna, bmi, jag räknar oss inte som jätteöverviktiga, men enligt den tabellen så har jag ju nästan trettio kilos övervikt och min fru lika mycket. Men jag räknar ju inte oss till dem som har fetma, sjuklig fetma, för jag räknar ju oss till att kunna göra saker, alltså ingenting är hämmande. Vi kan göra saker, det är ju också en måttstock. (Stig)

Läkarvetenskapen framstår således inte endast som en allierad i kampen mot fetman, den kan också vara något att ta spjörn emot. Kritiken och benägenheten att ta spjörn är relaterade till den konflikt som pyr i mötet mellan läkarvetenskap och informanternas vardag.

Sociologen Irving Kenneth Zola (2001) menar att läkare förvisso drivs av en god vilja och argumenterar i till synes objektiva och självklart goda syften, men de trampar tämligen oblygt in i människors vardag och betraktar deras vanor som irrationella, rent av omoraliska. Denna oblyga inmarsch i vardagen kan patienter uppfatta som bestraffande eftersom expertsamhället kräver att individen förändrar sina

vanor och beteenden (Zola 2001:204). Experternas goda vilja är problematisk ur ett kulturellt perspektiv eftersom vardagsvanor är nära förbundna med kulturell tillhörighet. Det handlar inte enbart om att förändra vardagliga vanor, utan också om att förändra grundelement i identitetsprocesser. Mötet med läkarvetenskapens kunskap ger därmed upphov till förhandling kring livsstil.

Jag har också ett oerhört stort mat och vinintresse som kommer hemifrån. Jag lagar all mat hemma. Maten är mycket nyttig, det förekommer sällan helfabrikat. Jag har varit gift med en läkare med diabetes som specialitet så jag vet hur en måltid ska vara komponerad. Och för det mesta är den det. Men jag rör mig inte mycket. Jag köpte en hund för två år sedan och han gör att jag kommer ut tre gånger om dagen. Och jag slutade att röka cigarr i somras så jag orkar hänga med hunden i alla fall. (Per)

Citatet synliggör att mötet mellan läkarvetenskap och patient är ett konfliktfält där identitetspolitik konfronteras med hälsopolitik. Idéhistorikern Karin Johannisson talar om mötet som en ”kulturellt laddad zon” (2004:15) och sociologen Deborah Lupton påpekar att ett läkarbesök alltid rymmer en potentiell konflikt (Lupton 2003:122-127). Genom att även privat befinna sig i denna zon har Per anpassat livsstilen efter hälsosnormerna – i viss utsträckning. Han har slutat röka och köpt hund, men mat- och vinintresset är han inte beredd att ge upp eftersom det är starkt kopplat till livsstil och identitet. Denna motsträvighet leder i sin tur till en osäkerhetskänsla eller dåligt samvete i samband med läkarbesöken: ”Jag kommer till läkaren och tänker: Vad vill han höra idag? Hur ska jag förklara bort detta?”. Även den annars så positiva, nyfikna och förväntansfulla Lars drog en gräns i mötet med läkarvetenskapen. Han valde förvisso att nyfiket och förväntansfullt ingå i en kontrollgrupp, men avstod från kroppsliga ingrepp: ”Tanken att operera bort eller strypa en stor del av magsäcken eller tunntarmen, det låter inte mysigt”.

Informanterna var således i olika utsträckning beredda att förändra livsstil och vardag genom att följa experternas råd. I två avseenden kan man dock hävda att de följer rekommendationerna, samtliga informanter tränar eller rör sig för att förbättra sin hälsa och samtliga har erfarenhet av att anpassa sin diet. Dessa områden kommer att diskuteras i följande två avsnitt.

Att hantera problematiska rum

Den brittiske hälsoforskaren Jonathan Watson hävdar att överviktiga män befinner sig i ett dilemma. De uppfattar sin kropp som ett problem, men ägnar sig inte åt träningsprogram eller dieter eftersom det uppfattas som feminina verksamheter (Watson 2000:17, 83-86). Överviktiga män fångas därmed i en identitetspolitisk rävsax. De lever inte upp till ett starkt, vältränat maskulint ideal, men kan samtidigt inte förändra sina vardagsvanor eftersom de riskerar att betraktas som omanliga. Är detta ett problem som även kommer till uttryck bland överviktiga män i Simrishamns kommun?

Bland speglar och maskiner

Träningslokaler med speglar var i det närmaste tabubelagda rum för en del, platser man undvek: ”Jag går ju inte in i dom fancy träningslokalerna där det är speglar överallt. Där dom står och kråmar sig, det är inget för mig” (Stig). Spegling tillskrivs feminina och konstlade förtecken. En man som ”kråmar” sig framför spegeln motsvarar inte bilden av en riktig man – framför allt inte om det sker i offentliga sammanhang. I den privata sfären laddas spegeln på ett delvis annorlunda sätt: ”Så jag skulle vilja säga att den är positiv också på sätt och vis för dig själv i din intima, där du kan titta på dig själv och se aj, aj” (Stig). Spegeln besitter en förmåga att avslöja något om kroppen: ”Är du smal så är du smal ... den visar hur du är” (Stig). Att stå framför en spegel, som man, är uppenbarligen en laddad situation som kan destabilisera maskulin identitet. När mannen till äventyrs står framför spegeln ska spegelbilden därför helst motsvara idealbilden av den muskulösa, eller åtminstone vältränade manskroppen.

På gymmet vill man ju se slank ut, ha ett positivt yttre. Men då ser du alla dom här vältränade gå förbi och så tittar du på din kulmage, det är inte så jävla snyggt kanske. (Stig)

Stigs berättelse förefaller motsvara Watsons bild av överviktiga mäns dilemma: Väl medvetna om att inte passa in i den maskulina normen är de samtidigt exkluderade från träningsformer som ytterligare riskerar destabilisera en identitet där skötsamhet och disciplin är framträdande egenskaper. Förmågan att behärska sina begär, att stålsätta sig, att motstå tidens frestelser och förslappning är som tidigare nämnts normativa ideal.

Samtidigt som vissa arenor tabueras framstår emellertid andra som attraktiva, särskilt de som saknar speglar: ”Där finns inga speglar. Det är smart” (Lars). Frånvaron

av speglar skapar ett utrymme att träna i enlighet med ett traditionellt maskulint manuskript, en möjlighet att göra maskulinitet.

Jag har ju ett problem och det är att jag tränar på maxnivå i maskinerna och har gjort det i nio till tio månader [...] Sedan träningen, det är ju lite grann som jag är som person, men jag vill ju träna upp mer, alltså ju starkare jag blir desto starkare vill jag bli. Det har ju också varit fascinerande att det plötsligt poppar upp saker på armar och ben. Och rygg- och magmuskler är ju en stor skillnad. (Lars)

Enligt sociologen Thomas Johansson, bland andra, karaktäriseras ett traditionellt manligt förhållningssätt till träning av en vilja att nå uthållighetens gräns, kanske även att passera densamma. Resultatet ska helst vara en skulpterad kropp (Johansson 1998). I relation till den ”äldre” maskinparken i detta träningslandskap hade Lars emellertid nått maskinernas, inte kroppens, borte gräns, något som definieras som ett problem. En ny maskin har emellertid ånyo skapat förutsättningar att följa det maskulina manuskriptet.

Sedan finns det en maskin som man vanligtvis ser i bodybuildinglokaler. Sedan den kom på plats så använder jag den rätt mycket. Den är ju utformad så att jag aldrig kommer att kunna använda maxvikten, så det tycker jag är jätteskönt. [...] Jag använder de andra maskinerna som en rejäl uppvärmning och sedan tar jag den andra. (Lars)

Den nya maskinen innebär att gränsen för vad kroppen förmår kan skjutas fram ytterligare och bidrar till skapa maskulinitet. Maskinerna är även i symbolisk mening viktiga beståndsdelar i denna identitetsprocess eftersom de är maskulint kodade (jfr Martinsson 2006:118). Under moderniteten och industrialismens framväxt kom maskinen att symbolisera högteknologi och framsteg, områden som definierades som manliga. Maskiner var samtidigt nära kopplade till hårt fysiskt arbete och en förmåga att uthärda och överskrida det naturliga. Maskiner är sålunda maskulint laddade artefakter – även i tränings-sammanhang.

Samtidigt som Lars med glädje beger sig till maskinerna i träningslokalen finns det således andra som undviker detsamma. Träningsvanor och arenor som för vissa framstår självklara är problematiska för andra. Kroppen färgar av sig på rummets organisering (jfr Gardner 1994). Även om föreställningar kring den träningsform som gymmet representerar skapar ett utanförskap bland vissa så innebär det inte att tränings- eller motionsvanor inte utvecklas bland dem: ”att stå i en träningslokal med en massa

speglar det är abstrakt för mig, det finns inte. Det är därför jag gillar den här gymnastikgruppen, det är ju inte sånt. Det är mer traditionellt” (Stig). Det traditionella är synonymt med verksamheten i en gymnastikförening.

Det är en fem år sedan, då började jag på gymnastik. När jag intensivt går på gymnastiken, sker det två gånger per vecka. Det är ett vanligt program och vi är mellan fyrtiofem och åttio år. Vi har gymnastiken på måndagar och spelar innebandy på onsdagar. När jag kör de passen då mår jag helt fantastiskt bra. (Stig)

Även för Stig är träning positivt. Det ger en känsla av välbefinnande, men skapar också gemenskap: ”Där jag är nu, vi är ungefär samma gäng. Det känns som att det är vår grej. Vi träffas och vi tycker att det är kul” (Stig). Men träningen bidrar också till identitetsformering på ett annat plan. Talet om träningen präglas av en bekant tankefigur – skötsamhet och arbetsetik. Han ”jobbar [...] mycket med att försöka hålla sig i trim” (Stig), man ska sköta sig vilket inbegriper ett ansvarstagande för kropp och hälsa.

Vid sidan av gymmet återkommer i intervjuerna ytterligare en arena som hotar att destabilisera maskulinitet – *ViktVaktarna*.

”en skock kärringar”?

Lite grovhugget så tror fan att jag inte går in och sätter mig på ViktVaktarna med en skock kärringar. Så är det nog många som känner, men som ändå gärna skulle vilja prova på. [...] ViktVaktarna är ju en kvinnogrej, det har blivit stämplat som en kvinnogrej att gå dit. Män går inte dit om de inte har en fru ... jag hade inte gått dit om inte min fru hade pushat mig. (Stig)

Även om ViktVaktarna räknas som en viktig aktör på den svenska marknaden för viktninskning är det framför allt kvinnor som deltar.⁴ Männerna som ingick i denna studie hade dock i de flesta fall tagit del av ViktVaktarnas verksamhet, men organisationens könspolitiska laddning innebar att det var en verksamhet man inte ville identifieras med: ”Om jag skulle gå till en sån grupp så skulle jag inte prata om det inför andra. Jag skämdes inte för det, men jag tog inte upp det. Kvinnor kan ju snacka om det, men män gör inte det” (Stig). Eftersom ViktVaktarna definieras som en problematisk arena utvecklas narrativa strategier med vars hjälp hotet hanteras. I det inledande citatet

⁴ Enligt information på ViktVaktarnas hemsida hösten 2004 uppgick andelen kvinnor till 85 % och andelen män endast till 15 % (hösten 2004).

framhåller Stig att han nästan mot sin vilja tvingades dit av frun. Han återkommer till fruns roll: ”Jag hade inte gjort det om det inte vore för min fru. Så det blev ju lite som en tävling mellan oss” (Stig). Tävling har av tradition betraktas som en manlig verksamhet (jfr Tolvhed 2008), en föreställning som här bidrar till att neutralisera hotet från att bli sammankopplad med en ”skock kärringar”. Längre fram i intervjun adderas ytterligare maskulina inslag.

Min fru menade att ska vi gå tillsammans för att annars skulle vi ha olika matvanor. För att hjälpa henne så gick jag också med. Jag tror att när jag var som mest inne i det programmet, och följde det rätt så slaviskt, så gick jag ner cirka femton kilo och min fru tjugo. (Stig)

I detta citat är det bilden av en hjälpsam och ansvarstagande äkta make som träder fram, vilket ytterligare minimerar risken för en destabiliserad maskulinitet. Genom att dessutom understryka att han ”slaviskt” har underkastat sig ViktVäktarnas metoder gör Stig anspråk på ännu en manlig egenskap – förmågan att uthärda prövningar. I detta fall hungern: ”Men jag var alltid hungrig”.

Maskulinitet förhandlas således i relation till träningslokaler och viktminskningsverksamhet, något som återkommer i relation till mat och dieter.

Maten, dieten och identiteten

Som nämnts hävdar Giddens (2002) att vi befinner oss i ett senmodernt tillstånd där individen ständigt måste utföra ett identitetsarbete. I detta samhällstillstånd är även mat och måltider viktiga eftersom de är nära förknippade med identitet. Sociologen Deborah Lupton menar till exempel att måltider rymmer kulturella dimensioner, den delade måltiden är en ritual som bekräftar social gemenskap och identitet. Hur och vad man äter utgör centrala element i denna ritual (Lupton 1996:37).

Matvanor är sålunda kopplade till identitet och att bryta mot dessa kan leda till en känsla av utanförskap.

Jag anses som märklig att jag inte tycker om smörgåstårter – för att ta ett exempel – och bara tar en liten bit för att vara artig. Det anses vara lite konstigt, det anses vara konstigt att jag inte dricker läsk till maten utan tar ett glas vatten. Jag tycker konstigt nog inte om kakor och tårter. Så jag äter inte så mycket av det och det ses lite konstigt i den världen som jag har kommit in i. (Per)

Eftersom identitet skapas och bekräftas genom att medvetet eller omedvetet följa kulturella normer som omger måltiden (jfr Åström 1991:120-123) ska det inte förvåna att informanterna uttrycker sig tämligen starkt angående dieter: ”Dieter är förödande för mig, mentalt sett är de förödande. Du skär ju bort en stor del av mitt liv, det liv som jag tycker om” (Per). Dieten inkräktar på livsstilen och riskerar att destabilisera identitet.

Det har känts väldigt svårt ibland för när jag är värd så är jag mån om att folk ska ha det bra, med god mat. Så är det i bekantskapskretsen, man anstränger sig när folk ska komma dit och äta middag och jag har känt mig otacksam när man inte har ätit som vanligt. (Per)

Känslan av otacksamhet som Per uttrycker påminner oss om hur starkt sociala konventioner präglar oss, att avvika från normen och inte äta som ”vanligt” kan vara en känslomässig prövning. För att undvika obehag och osäkerhet har han dock i regel anpassat sig efter de sociala konventionerna: ”Men det är inte så att jag har krävt specialdiet utan jag har försökt att anpassa mig”. Det finns dock exempel på andra strategier än anpassning, somliga gör motstånd mot sociala konventioner i syfte att leva hälsosamt: ”Så att när jag har gått ned i vikt då har det inte spelat någon roll var jag var eller i vilka omständigheter. Har jag bestämt mig så funkar det. Då bryr jag mig inte om vad andra äter, tycker eller tänker utan då har jag bestämt mig” (Lars).

Samtidigt som anpassning är en viktig strategi i vissa sammanhang så innebär det inte att livsstilen överges, det vore som tidigare nämnts ”förödande”. Måltiden kan betraktas som en förhandlingssituation där sociala normer och hälsopolitik möts, men även där maskulinitet sätts på spel. Oviljan att överge livsstilen utmanar till exempel hälsismen och idealet om den smale, muskulöse mannen, men genom talet om måltiderna görs trots det maskulinitet.

Måltiden har mina barn vuxit upp med [...] Och det är något som jag tror är oerhört viktigt i dagens samhälle. För det första lär man sig uppskatta god mat och för det andra får man ett tillfälle att ventilera dagens händelser. Och det ska förknippas med vällagad mat, tycker jag, och för de vuxna med vin. [...] Det har blivit en livsstil som man applicerat här hemma. Måltiden, men familjekonstellationen är viktig också. Vår familjekonstellation har resulterat i att vi i princip aldrig har varit ensamma runt middagsbordet utan det har alltid varit flera ungdomar runt omkring oss. En vanlig middag idag, då är vi sju till åtta personer alltid. Det kan jag ju se även i min far, så som jag är idag. Alltså, jag sitter vid bordsändan och har flera trevliga ungdomar runt mig. Det är vitaliserande. (Per)

Genom att berätta om livet kring matbordet neutraliseras återigen bilden av den överviktige mannen som en slö lätting, istället framträder bilden av en ansvarstagande familjefader i ett komplext samhälle. Denna bild förstärks genom att Per skapar ytterligare distans till den negativa stereotypen: ”Jag sitter inte framför tvn och är passiv utan det händer mycket kring mina barn och min sambos barn. Och våra vänner”. Ett aktivt och skötsamt liv är viktiga beståndsdelar i maskulina manuskript, en position Per gör anspråk på.

Mat- och måltidsvanor handlar således inte bara om intag av näring och mättnad, vad och hur man äter signalerar identitet (jfr Lupton 1996:25). De praktiker som omger måltiden är normativa och bidrar till att skilja de ”ohyfsade” från de civiliserade (Elias 1989:153). De som avviker framstår i regel som irrationella eller svaga (Lupton 1996:19, 72–74). Informanternas berättelser om mat- och måltidsvanor kan därför betraktas som identitetspolitiska förhandlingar, man vill inte framstå som svaga eller irrationella. Ovan kom detta till uttryck genom hänvisningar till ansvar, i andra intervjuer är det återigen platsens och lokala traditioners kulturella logik som får förklara beteenden.

En man ska ju äta grov mat, rejäl. Det kan ju jag se på min generation och min far, hur kosten har förändrats på gården. Vi satt i köket och åt husmanskost och vi åt rikligt. Här var ju aldrig snack om en portion. Det var ju inpräntat i min mor att karlarna jobbar och karlarna ska ha gott om mat så att dom orkar. Det var ju bruna bönor, fläsk och kotletter. Alltså vanlig husmanskost, men rikligt och mycket fett [...] Sallad fanns ju inte, pasta var inte införd. Jag kommer ihåg att mor hade hittat spaghetti och far han undrade: ”Vad är det här? Har du inga pantofflor”. (Stig)

Även om Stig betonar att det finns en skillnad mellan generationer förefaller hans familj ingå i det äldre mönstret: ”Så är ju min fru också lärd. När man lagar mat så lagar man rikligt, kolossalt mycket mat [...] det är en tradition att det ska vara rikligt”.

Informanternas mat- och dietvanor måste således förstås i relation till kulturella mönster där förhandling av maskulinitet utgör en central beståndsdel. Informanterna har lärt sig navigera i ett minfält format av hälsopolitik, hegemonisk maskulinitet och sociala konventioner.

Som ett sista nedslag i överviktiga mäns vanor flyttas i det följande fokus till en till synes trivial situation, men som samtidigt är en kritisk punkt i den överviktiges liv –

mötet med badrumsvågen. Identitet skapas i mötet med omgivningen och av den anledningen är det angeläget att inte endast fästa uppmärksamheten på vad som sker i mötet mellan människor, utan också vad som sker i mötet mellan människor och artefakter.

”Vågen är magisk”

Jag har ingen skräck för vågen, men vågen är magisk här. Den är en magisk pryl. Det var den inte när jag var liten. Jag såg aldrig mina föräldrar väga sig, det pratades inte om vikt. Det pratades inte om fetma. Jo, någon som var så otymplig så att han inte var rörlig. ... Man kunde kommentera: ”Han är så jävla tjock och fet att han inte kan röra sig”. Då hade det gått för långt. Men vågen har en central roll nu. Men jag kan inte säga att jag väger mig ofta. (Stig)

Senmodernitetens krav på reflexivitet har resulterat i ett kroppsligt projekt: Det är med kroppens yttre vi uttrycker vem vi egentligen är (Giddens 2002:257-258). I ett samhälle där identitet, kropp och yta blivit allt viktigare är vågen en intressant artefakt. I citatet ovan omtalas den som magisk, men också lite farlig. Den förefaller kunna ta över individens liv fullständigt, detta i motsats till ett tänkt förr. Samtidigt understryker Stig att den inte har tagit kontroll över honom – han väger sig inte så ofta. Detta utspel kan tolkas med utgångspunkt i en maskulin matris som dikterar att mannen inte ska vara fåfång och upptagen av sitt yttre, utan kontrollerad och fokuserad på prestation (Tolvhed 2008). Även om Stig ger uttryck för denna maskulina matris, så har vågen haft en mer framträdande roll tidigare.

Man accepterar sig själv, visst väger man sig men för min del har den inte en så jättecentral roll. Inte så att jag kommer hem varje kväll och känner att jag måste väga mig. Men när jag gick på ViktVäktarprogrammet då gjorde man ju inget annat. Man vägde sig på morgonen och på kvällen. Man stod och räknade gram och hekton, det är lite sjukt tycker jag. (Stig)

Det är inte en tillfällighet att just vågen har eller har haft en central betydelse i de överviktigas liv. Vågen väger livet i vidare mening.

Psykologen Nita Mary McKinley menar att idealvikter är normativa och rymmer ideologiska uppfattningar som går utöver själva vikten (1999:97). De som ligger inom normalitetens viktgränser, oavsett om de är kvinnor eller män, anses leva ett bättre liv, såväl ur ett hälsoperspektiv som ur ett moraliskt perspektiv: ”’ideal weight’ becomes not

only a number on a scale, but the definition of 'proper lifestyle', 'healthy eating', and 'sufficient exercise'" (McKinley 1999:98). Vikt handlar således inte enbart om vågens utslag, utan även om kulturellt präglade föreställningar om normalitet (Kulick & Meneley 2005:7) och om bra respektive dåliga vanor. Det ska således inte förvåna att vågens förmåga att berätta "sanningen" påverkar informanterna rent fysiskt: "Tidigare så skydde jag den som pesten. Man såg den här otäcka saken som stod på golvet och ville helst inte" (Per). Vågen får emellertid olika betydelse vid olika tillfällen.

De tillfällen då jag närmat mig vågen med olust är ju inte när jag vägt som mest utan när jag har börjat att misslyckas, alltså när jag inte stått stilla eller slutat att gå ned. Alltså när jag gått ned till etthundrafemton kilo och nästa gång väger etthundraarnton och att jag misstänker att jag nästa gång kommer att väga etthundraarton. Då fanns det en olustkänsla, men annars inte. Men det är kopplat till när jag har misslyckats med utgångspunkt i vad jag har bestämt mig för. (Lars)

Olusten springer således inte automatiskt ur övervikten som sådan, utan är relaterad till de perioder då kroppen och viktnedgången gjorts till ett projekt där prestation, skötsamhet och disciplin varit nyckelelement. Vågen är dock ett tveeggat svärd som både kan destabilisera och stabilisera identitet.

Så jag började väga mig en gång i veckan. På fredag morgon går jag upp på vågen, oavsett om jag vill det eller ej. Med ett lätt obehag gör jag det. Det är ett lätt obehag att sätta foten på den, men det har ju då blivit mer glädjande att gå av den eftersom jag gått ned lite under hösten. Så det känns lite lättare, men ett obehag att gå upp på den finns. För någon vecka har det ju varit så att den har pekat på fel håll och då har det inte alls varit så kul. (Per)

Att trots det starka obehaget tvinga sig upp på vågen kan betraktas som en slags moralisk atletism (jfr Schwartz 1986:17) – man utöver självkontroll och uthärdar den symboliska smärtan: "Det har blivit en vana, om än med visst obehag så känner jag att den ger mig lite mer kontroll" (Per).

Vågen är uppenbarligen en artefakt som väcker starka känslor och ligger till grund för viktiga frågor rörande hälsa, livsstil och identitet. I likhet med övriga avsnitt i denna rapport visar detta att livet som överviktiga man är allt annat än så oproblematiskt som delar av tidigare forskningen hävdar. Istället är det en komplex bild som träder fram där

ambivalens och självkritik är ständigt närvarande, men också en maskulin kulturell logik gör sig gällande.

Ett fett problem? Avslutande reflektioner

Rapportens syfte var att ur ett inifrånperspektiv diskutera hur kulturella föreställningar om maskulinitet påverkar mäns förhållningssätt till övervikt och fetma. Historiskt har övervikt bland män förknippats med maskulinitet och pondus. Istället för att utgöra ett socialt problem har övervikt varit en symbolisk tillgång. Det finns också forskning som antyder att övervikt fortfarande inte utgör ett problem för män. Inledningsvis ställdes därför frågan om en maskulint formad kulturell logik kan förklara varför män i samtidskulturen i större utsträckning än kvinnor drabbas av övervikt och fetma.

I rapporten konstateras att det visserligen finns en maskulin kulturell logik. En del män ingick i sociala sammanhang där övervikt inte definierades som en social belastning, istället ingav en väl tilltagen mage viss respekt. Detta är paradoxalt eftersom samtidskulturen genomkorsas av budskap där den presterande, vältränade och hårda manskroppen framstår som ett eftersträvansvärt ideal. Ett ideal som förmodas spegla en specifik maskulin identitet som bland annat vilar på disciplin och förmåga att uthärda prövningar.

Samtidigt innebar inte denna acceptans att övervikt inte uppfattades och hanterades som ett problem av männen i denna studie. Tvärtom. Informanterna var väl medvetna om att de avvek från normen och att detta innebar en risk för socialt utanförskap. För att hantera denna risk utvecklades strategier som gjorde det möjligt att förhandla maskulinitet, trots att man inte motsvarade idealet. Strategierna inbegrep vardagliga vanor, träning och dieter, men också olika sätt att tala om övervikt. För männen i studien var det viktigt att framstå som ansvarsfulla, skötsamma och presterande, dessa egenskaper genomsyrade talet om övervikt.

I *Generna, samhället och den kravfyllda vardagen* samt *En fet livsstil och lokala traditioner* studerades informanternas berättelser om orsakerna till övervikt och fetma. Genetiska orsaker återkom som förklaring, men vardagliga vanor, livsstil och lokala traditioner betonades. I berättelserna gav informanterna uttryck för ett dilemma. De talade om ett arbetsliv och familjeliv som ställde höga krav på prestation och närvaro, det fanns ideal man förmodades leva upp till som arbetare och förälder. Dessa ideal gjorde det samtidigt svårt att följa hälsoindustrins budskap om hur att leva ett hälsosamt

liv – tiden och orken ansågs inte räcka till. I denna konflikt kunde även maskuliniteten hotats eftersom de inte levde upp till det vältränade idealet, men denna risk hanterades genom att knyta an till en traditionell manlig offerroll – man var beredda att offra hälsan till förmån för arbete och familj.

Informanternas berättelser var samtidigt fyllda av ambivalens. De var medvetna om ett reellt eller hotande utanförskap eftersom de inte levde upp till den hegemoniska maskuliniteten. De flesta hade också erfarenhet av intryckskontroll som syftade till att dölja övervikten och på så sätt passera som normala.

I *Den skötsamme avvikaren* behandlades informanternas relation till läkarvetenskapen och skötsamhetens ideal. Mötet med läkarvetenskapen, i reell eller symbolisk mening, är ett kritiskt ögonblick för de med övervikt, inte minst eftersom läkarna närmast är att likna vid det moderna samhällets överstepräster med möjlighet att fälla avgörande utlåtanden om människors liv (och hälsa). Detta skulle kunna innebära att människors relation till läkarna och vetenskapen karaktäriseras av underdånig respekt samt en vilja att lyda. Informanternas förhållningssätt rymde förvisso respekt och för somliga var läkarvetenskapen en allierad i kampen mot fetman. Mötet med läkarna innehöll emellertid också moment av förhandling, anpassning och motstånd. Informanterna utmanade den stereotypa bilden av den överviktige mannen som en slö lätting genom att på olika sätt knyta an till skötsamhetens långa tanketradition.

I *Att hantera problematiska rum, Maten, dieten och identiteten* samt *”Vågen är magisk”* studerades hur maskulinitet förhandlades med utgångspunkt i vardagliga vanor och övervikt. När det gäller träningsvanor var såväl rummens kulturella laddning som artefakter av betydelse. Spegelfyllda gym upplevdes som ett hot mot männens maskulinitet eftersom spegling definierades som en feminin verksamhet, men även eftersom de riskerade att definieras som avvikare på en sådan arena. Även ViktVäktarnas verksamhet framstod som problematisk ur ett identitetspolitiskt perspektiv eftersom den var intimt sammankopplad med kvinnor. Männerna som inte kände sig bekväma på dessa arenor riskerade att hamna i en identitetspolitisk rävsax, men detta kunde hanteras med hjälp av narrativa strategier och man fann träningsmetoder som vilade på traditionella maskulina manuskript. Genom att i offentliga sammanhang visa prov på skötsamhet och disciplin, kanske rent av – i moderat form – pröva kroppens och uthållighetens gränser kunde en hotad maskulinitet återerövrats. När det gäller maten och dietens betydelse var det tydligt att dessa aspekter var mycket betydelsefulla i identitetsformering. Dieter uppfattades som problematiska i

relation till livsstil eftersom det gjorde dem till avvikare i de miljöer man ingick i, vilket innebar att man anpassade dieterna efter de sociala konventionerna. Konsekvensen av dessa ständiga förhandling kring maskulinitet och vikt innebar även att vågen fick en speciell ställning. Vågen ansågs avslöja sanningen och därmed kunde inte maskulina tillkortakommanden döljas – men det var å andra sidan inga andra som bevitnade vågens utslag.

Övervikt är sålunda ett fett problem som följer en maskulin kulturell logik, men på ett annorlunda vis jämfört med tidigare. Övervikt ger sällan status, men riskerar att stigmatisera. Denna risk hanteras genom att i tal och handling knyta an till maskulina ideal såsom ansvarstagande, skötsamhet, disciplin och prestationsförmåga. I denna förhandling av maskulinitet utmanas såväl den hegemoniska maskuliniteten som föreställningen om den överviktige mannen som en slö lätting.

Käll- och litteraturförteckning

Källor

Attention. December 2006.

BMI Direkt (hemsida hösten 2004)

Intervjuer och samtalsanteckningar, i författarens ägo.

ViktVäktarna (hemsida hösten 2004)

Överviktigas Riksförbund (hemsida våren 2009)

Litteratur

Ambjörnsson, Ronny 1988: *Den skötsamme arbetaren*. Idéer och ideal i ett norrländskt sågverkssamhälle 1880-1930. Stockholm: Carlsson.

Bauman, Zygmunt 2003: *Community*. Seeking Safety in an Insecure World. Cambridge: Polity Press.

Bordo, Susan 1993: *Unbearable Weight*. Feminism, Western Culture, and the Body. Berkeley: University of California Press.

Bordo, Susan 1999: *The Male Body*. A New Look at Men in Public and in Private. New York: Farrar Straus & Giroux.

Brazier, Jana Evans & LeBesco, Kathleen (red.) 2001: *Bodies out of Bounds*. Fatness and Transgression. Berkeley: University of California Press.

- Butler, Judith 1990: *Gender Trouble*. Feminism and Subversion of Identity. London: Routledge.
- Butler, Judith 1993: *Bodies that Matter*. On the Discursive Limits of "Sex". London: Routledge.
- Connell, R. W. 2003: *Maskuliniteter*. Göteborg: Daidalos.
- Cordell, Gina & Ronai, Carol Rambo 1999: "Identity Management among Overweight Women: Narrative resistance to stigma". I: Sobal, Jeffery & Maurer, Donna (red.) 1999: *Weighty Issues*. Fatness and Thinness as Social Problems. New York: Aldine De Gruyter.
- Ekenstam, Claes 1993: *Kroppens idéhistoria*. Disciplinering och karaktärsdanning i Sverige 1700-1950. Hedemora: Gidlunds.
- Elias, Norbert 1989: *Sedernas historia*. Stockholm: Atlantis.
- Frykman, Jonas & Löfgren, Orvar 1979: *Den kultiverade människan*. Stockholm: Liber.
- Frykman, Jonas 1993: "Nationella ord och handlingar". I: Ehn, Billy, Frykman, Jonas & Löfgren, Orvar: *Försvenskningen av Sverige*. Det nationellas förvandlingar. Stockholm: Natur & Kultur.
- Frykman, Jonas 2002: "Manligheten osäkrad". I: Ekenstam, Claes et a.: *Rädd att falla*. Studier i manlighet. Gidlunds.
- Gardner, Carol Brooks 1994: "Out of Place: Gender, Public Places, and Situational Disadvantage". I: Friedland, Roger & Boden, Deirdre (red.): *Nowhere*. Space, Time and Modernity. Berkeley: University of California Press.
- Germov, John & Williams, Lauren 1991: "Dieting Women. Self-Surveillance and the Body Panopticon". I: Sobal, Jeffery & Maurer, Donna (red.) 1999: *Weighty Issues*. Fatness and Thinness as Social Problems. New York: Aldine De Gruyter.
- Giddens, Anthony 2002: *Modernitet och självidentitet*. Självet och samhället i den senmoderna epoken. Göteborg: Daidalos.
- Gilman, Sander 2004: *Fat Boys*. A Slim Book. Lincoln: University of Nebraska Press.
- Goffman, Erving 1972: *Stigma*. Den avvikandes roll och identitet. Stockholm: Norstedts.
- Hammarlin, Mia-Marie 2008: *Att leva som utbränd*. En etnologisk studie av långtidssjukskrivna. Stockholm/Stehag: Brutus Östlings bokförlag Symposion.
- Hansson, Kristofer 2007: *I ett andetag*. En kulturanalys av astma som begränsning och möjlighet. Stockholm: Critical Ethnography Press.

Heberlein, Ann 2008: "Hälsa, hälsorisker och levnadsförhållanden i Simrishamn". Sammanställning av resultat från undersökningen *Hälsa, hälsorisker och levnadsförhållanden i Ystad och Österlens sjukvårdsdistrikt* (2004) utförd av Socialmedicinska enheten vid Universitetssjukhuset MAS, Region Skåne. Sammanställningen gjordes på uppdrag av koncernstaben, Centrum för livsstilsfrågor, Region Skåne.

Ideland, Malin 2002: *Dagens gennyheter*. Hur massmedier berättar om genetik och genteknik. Lund: Nordic Academic Press.

Israel, Joachim & Hermansson, Hans-Erik 1996: *Det nya klassamhället*. Stockholm: Ordfront Förlag.

Johannisson, Karin 1997: *Kroppens tunna skal*. Sex essäer om kropp, historia och kultur. Stockholm: Norstedts.

Johannisson, Karin 2004: *Tecknen*. Läkaren och konsten att läsa kroppar. Stockholm: Norstedts.

Johansson, Anna 1999: *Elefant i nylonstrumpor – om kvinnlighet, kropp och hunger*. Göteborg: Anamma Böcker.

Johansson, Thomas 1998: *Den skulpterade kroppen*. Gymkultur, friskvård och estetik. Stockholm: Carlsson.

Kjær, Sarah Holst 2009: *Sådan er det at elske*. En kulturanalyse af parforhold. København: Museum Tusulanum Forlag.

Kent, Le'a 2001: "Fighting Abjection: Representing Fat Women". I: Braziel, Jana Evans & LeBesco, Kathleen (red.): *Bodies out of Bounds*. Fatness and Transgression. Berkeley: University of California Press.

Kleinman, Arthur 1988: *The Illness Narratives*. Suffering, Healing, and the Human Condition. Basic Books.

Kulick, Don & Meneley, Anne (red.) 2005: *Fat*. The Anthropology of an Obsession. London: Penguin.

LeBesco, Kathleen 2001: "Queering Fat Bodies/Politics". I: Braziel, Jana Evans & LeBesco, Kathleen (red.): *Bodies out of Bounds*. Fatness and Transgression. Berkeley: University of California Press.

LeBesco, Kathleen 2004: *Revolting Bodies? The Struggle to Redefine Fat Identity*. Amherst: University of Massachusetts Press.

Lien, Marianne 2004: *Menn og slanking*. Oslo: Oslo universitet.

Liukko, Anneli 1996: *Mat, kropp och social identitet*. Stockholm: Pedagogiska institutionen, Stockholms universitet.

- Ljunggren, Jens 1998: "Mellan natur och kultur. Mannens kropp och gymnastikens uppgift". I: Ekenstam, Claes et al.: *Rädd att falla*. Studier i manlighet. Hedemora: Gidlunds.
- Lupton, Deborah 1996: *Food, the Body and the Self*. London: Sage.
- Lupton, Deborah 2003: *Medicine as Culture*. Illness, Disease and the Body in Western Societies. London: Sage.
- Martinsson, Lena 2006: *Jakten på konsensus. Intersektionalitet och marknadsekonomisk vardag*. Malmö: Liber.
- McGann, Patrick 2002: "Eating Muscle: Material-semiotics and a manly Appetite". I: Tuana, Nancy et al.: *Revealing Male Bodies*. Bloomington: Indiana University Press.
- McKinley, Nita Mary 1999: "Ideal Weight/ideal Women: Society Constructs the Female". I: Sobal, Jeffery & Maurer, Donna (red.): *Weighty Issues*. Fatness and Thinness as Social Problems. New York: Aldine de Gruyter.
- Melin, Ingela 2001: *Obesitas*. Handbok för praktisk klinisk behandling av övervikt, fetma och metabolt syndrom baserad på kognitiv beteendemodifikation och konventionell behandling. Lund: Studentlitteratur.
- Meurling, Birgitta (red.) 2003: *Varför flickor?* Ideal, självbilder och ätstörningar. Lund: Studentlitteratur.
- Mosher, Jerry 2001: "Setting Free the Bears: Refiguring Fat Men on Television". I: Braziel, Jana Evans & LeBesco, Kathleen (red.): *Bodies out of Bounds*. Fatness and Transgression. Berkeley: University of California Press.
- Nilsson, Bo 1999: *Maskulinitet*. Representation, ideologi och retorik. Umeå: Boréa.
- Nilsson, Fredrik 2007: "Kan man vara kry fast man är "normal"? – en diskussion om övervikt och klass". I: Ideland, Malin, Hansson, Kristofer & Nilsson, Fredrik (red.): *ETN:Kry*. Etnologisk skriftserie. Etnologiska institutionen, Lunds universitet.
- Nilsson, Fredrik 2008a: "Den välgödde skånske bonden". I: *Upptecknaren*. Nytt från Folkklivsarkivet. Nr 6 2008.
- Nilsson; Fredrik 2008b: "'Ett gigantiskt folkhälsoproblem?' Medicinska föreställningar om klass och vikt". I: *Arbetarhistoria*. Nr 3-4/2008.
- Oakley, Ann 2007: *Fracture*. Adventures of a Broken Body. Bristol: Policy Press.
- Rasmussen, Finn, Eriksson, Marit, Bokedal, Carin & Schäfer Elinder, Liselotte (red.) 2004: *Fysisk aktivitet, matvanor, övervikt och självkänsla bland ungdomar*. Compass – en studie i sydvästra Storstockholm. Samhällsmedicin & Statens folkhälsoinstitut.

Rosvall, Maria, Ali Khan, Farhad, Nilsson, Mathias & Östergren, Per-Olof (red.) 2005: *Hälsoförhållanden i Skåne*. Folkhälsoenkät Skåne 2004. Utgiven av: Socialmedicinska enheten, Region Skåne, Universitetssjukhuset Malmö.

Rössner, Stephan 1999: *Vikten av vikten*. Stockholm: Brombergs.

Sandberg, Helena 2004: *Medier och fetma*. En analys av vikt. Lund Studies in Media and Communication.

Sarlio-Lähteenkorva, Sirpa 1998: "Hur ser samhället på den fete?". I: Andersen, Teis, Rissanen, Aila & Rössner, Stefan (red.): *Fetma/fedme – en nordisk lärobok*. Lund: Studentlitteratur.

Schwartz, Hillel 1986: *Never Satisfied*. A Cultural History of Diets, Fantasies and Fat. New York: The Free Press.

Sennett, Richard 2000: *När karaktären krackelerar*. Människan i den nya ekonomin. Stockholm: Atlas.

Sobal, Jeffery & Maurer, Donna (red.) 1999: *Weighty Issues*. Fatness and Thinness as Social Problems. New York: Aldine De Gruyter.

Socialstyrelsen 2005: *Folkhälsorapport 2005*.

Socialstyrelsen 2009: *Folkhälsorapport 2009*.

Statens beredning för medicinsk utvärdering (SBU), 2002: *Fetma – problem och åtgärder*. En systematisk litteraturöversikt.

Stearns, Peter N. 1997: *Fat History*. Bodies and Beauty in the Modern West. New York and London: New York University Press.

Stinson, Kandi 2001: *Women and Dieting Culture*. Inside a Commercial Weight Loss Group. New Brunswick: Rutgers University Press

Svensson, Birgitta 1997: "Livstid. Metodiska reflexioner över biografiskt särskiljande och modern identitetsformering". I: Alsmark, Gunnar (red.): *Skjorta eller själ? Kulturella identiteter i tid och rum*. Lund : Studentlitteratur.

Tolvhed, Helena 2008: *Nationen på spel*. Kropp, kön och svenskhet i populärpressens representationer av olympiska spel 1948 – 1972, Umeå: Bokförlaget h:ström Text & Kultur 2008.

Watson, Jonathan 2000: *Male Bodies*. Health, Culture and Identity. Buckingham: Open University Press.

Wilkins, Craig 2002: "Brothers/Others: Gonna Paint the White House Black ...". I: Tuana, Nancy et al.: *Revealing Male Bodies*. Bloomington: Indiana University Press.

Zola, Irving Kenneth 2001: "Medicine as an Institution of Social Control". I: Jessica R. Johnston (red.): *The American Body in context. An Anthology*. Wilmington: SR Books.

Åström, Lissie 1991: "Går det an? Skick och oskick vid bordet". I: Frykman, Jonas & Löfgren, Orvar (red.): *Svenska vanor och ovanor*. Stockholm: Natur och kultur.